

פרק שמיני — 'הערל'; דף ע

'פצוע דכא וכרות שפכה הן ועבדיהן יאכלו ונשיהן לא יאכלו, ואם לא ידעה משנעשה פצוע דכא וכרות שפכה הרי אלו יאכלו' — שמענו מכאן שמי שנעשה פצוע-דכה לאחר שלקח אשה, צריך לגרשה, לפי שהיא אסורה עליו. אך כל עוד לא גרשה ולא ידעה, אוכלת היא בתרומה אם כהן הוא. (ים של שלמה)

'אלו כן הייתי אומר תושב זה קנוי קנין שנים אבל קנוי קנין עולם אוכל' — הגם ששניהם קנויים לזמן, שהרי 'קנוי קנין עולם' היינו לעולמו של יובל, אף על פי כן, יש מקום לחלק בין שני סוגי עבדים הללו — ע' אבני נזר (אה"ע שצב) שבאר בכמה אופנים. עוד בענין 'תושב ושכיר' — ע' קהלות יעקב קדושין ה.

'תושב ושכיר דכתב רחמנא בפסח מאי ניהו, אי נימא תושב ושכיר ממש, משום דהוה ליה תושב ושכיר איפטר ליה מפסח? והא קיימא לן...'. — כתבו התוס' (בד"ה אלא) על פי המכילתא, שלפי האמת שעבד עברי עושה פסח, כוונת הכתוב היא לתושב ושכיר נכרים. 'תושב' זהו גר תושב ו'שכיר' עכו"ם [שקשור אליו ע"י חוזה שכירות בלבד. רשר"ה שמות יב, מה]. ואמנם לא הוצרך לגופו, שהרי לא עדיף מערל ומבן נכר, אלא להפנותו לגזרה-שוה בא. (לרבי אליעזר. ולרבי עקיבא בא ללמד על גר שמל ולא טבל, וכדלהלן עא.).

והראב"ד (קרבן פסח טז, פירש בישראל, ובשאינו ממונה על הפסח, שאעפ"י שהוא תושבו ושכירו, אין אוכל ממנו.

דף עא

באורים ועיונים

'כל ערל לא יאכל בו למה לי — בו אינו אוכל אבל אוכל הוא במצה ומרור' — יש שאין גורסים 'מרור', או אף אם גורסים — לאו דוקא הוא, אלא נקטוהו משום שגרת הלשון נוכחצא בכמה מקומות, כגון באלו הן הלוקין 'ארושה וחלוצה לכהן הדיוט', כי מצות המרור מהתורה אינה עומדת לעצמה אלא מתלווה לאכילת הפסח, וכל שפטור מפסח פטור ממרור. (עפ"י מאירי חדושי הר"ן ורובנו דוד — פסחים כח. וזה תואם עם שיטת הרמב"ם (ספר המצוות — עשה קנח) שאכילת מרור אינה נמנית כמצוה לעצמה).

ואולם יש אומרים שאף על פי שהמרור בזמן הזה אינו אלא מדרבנן (כפסחים קכ), זהו משום שנתמעט מן הכתוב, שבזמן שאין פסח אין מרור, אך באמת היא מצוה בפני עצמה, וגם הערל שאינו אוכל בפסח — חייב במרור מהתורה. (כן דעת רבי דניאל הבבלי, שהשיג על שיטת הרמב"ם הנ"ל. וכן משמע מדיוק לשון התוס' בפסחים (כח בסד"ה כל). ע"ע: 'חדושי הגר"ח על הש"ס'; חדושי ר' שמואל — פסחים לט, עמ' קלט; שו"ת שבט הלוי ח"ט קכב.

וכו"ב יש לדון באשה, למאן דאמר נשים בראשון רשות — האם חייבת במרור מהתורה. ע' בזה ברש"ש פסחים צא ובמנחת חינוך יז, כז).

ז'איצטריך למכתב 'ערל' ואיצטריך למכתב 'כל בן נכר', דאי כתב רחמנא 'ערל' — משום דמאיס, אבל בן נכר דלא מאיס, אימא לא. ואי כתב רחמנא 'כל בן נכר' — משום דאין לבו לשמים, אבל